

Brăila

ZILE ȘI NOPTI DE TEATRU EUROPEAN

Adrian MIHALACHE

Pacea de la Brăila

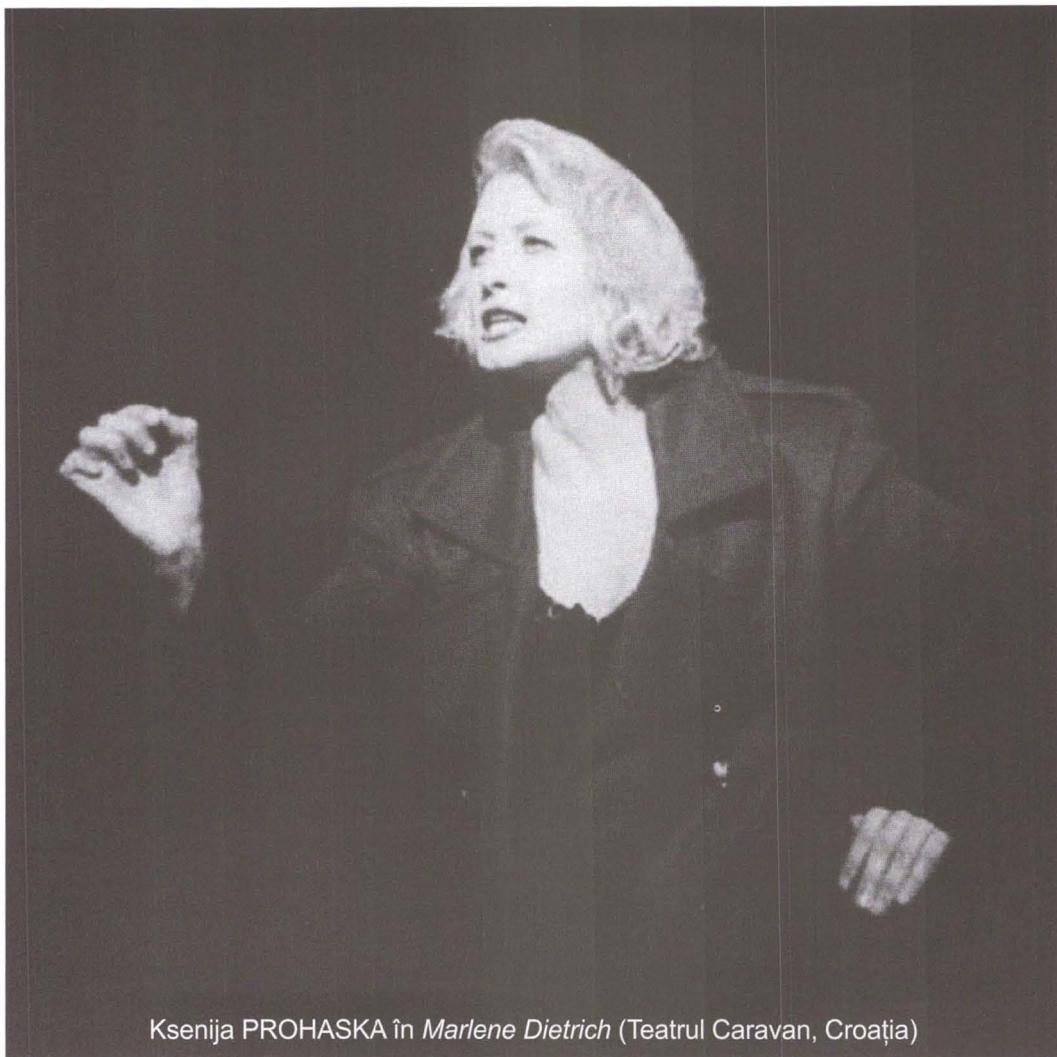
Doina Papp a avut ideea excelentă să aleagă „balcanismul” drept tema principală a Festivalului „Zile și nopți de teatru european la Brăila”. Nu a fost o temă de circumstanță, ci una de substanță. Demersul Doinei Papp a urmărit să curețe noțiunea de balcanism de „clișeele prin care e clasată rapid în mentalitatea comună: butoiul cu pulbere al Europei, sindromul lui Cain redus la războaiele fratricide, bețivi, femei care dansează pe masă, țigani care se spintecă drăgăstos”¹. Colocviul despre balcanism, care a reunit oameni de teatru din Serbia, Croația, Bulgaria, Muntenegru, Macedonia, Albania, a fost o dezbateră efervescentă, în care identitatea balcanică a fost redefinită ca una multiplă. Multiplă, nu în sensul că ar proveni din adăugarea identităților naționale ale etniilor configurate în noi state, ci pentru că nimeni nu se poate defini exclusiv prin apartenența la o comunitate anume. În termeni economici, se spune că un intelectual este cel care servește mai mulți clienți, deseori incompatibili între ei. În termeni sociologici, el este cel care se susține oricărei clasificări rigide.

Cu prilejul festivalului, a fost lansat volumul *Dramaturgie contemporană din Balcani*, editat de Fundația Culturală „Camil Petrescu”, ca supliment al revistei *Teatrul azi*, sub îngrijirea atentă a Andreei Dumitru și cu un studiu introductiv aprofundat, datorat Ioanei Ieronim. Ea citează remarcă pătrunzătoare a lui Goran Stefanovski, un dramaturg care explică conflictele din fosta Iugoslavie prin neasimilarea lecțiilor de teatru ale secolului XX: „Noi am crescut cu BITEF”, spune el, „dar, plini de noi și aroganți, nu ne-am însușit cu adevărat noutățile lui. Am privit mult, am absorbit puțin. Sub lustrul europenismului, ne-am păstrat intactă narațiunea bizantină”.

Multe dintre spectacolele prezentate la festival au fost de primă mână, astfel încât cei care n-au participat au ce regreta. Din fericire, publicul local a răspuns cu entuziasm ofertei Teatrului „Maria Filotti”. Tactul și eficiența dovedite de directorul general Veronica Dobrin, și de directorul artistic Radu Nichifor au făcut ca nimeni să nu observe efortul de organizare pe care festivalul l-a presupus.

Un punct culminant al Festivalului a fost spectacolul cu *Mica trilogie a morții* de Elfriede Jelinek, jucat de Teatrul Dramatic din Belgrad, în regia și decorul lui Nebojsa Bradic. Textul fiind dens, bariera limbii a împiedicat o receptare optimă. Având avantajul de a fi citit piesa din timp și de a fi văzut câteva fragmente din premiera mondială de la Viena, am putut sesiza noutatea, meritele, dar și unele carențe ale spectacolului belgrădean.

¹ Doina Papp, *Balcani, balcanism, balcanici și dramaturgia aferentă*. Cuvânt înainte la volumul *Dramaturgie contemporană din Balcani*. Editura Fundația Culturală „Camil Petrescu” și revista *Teatrul azi*, București 2008.

Ksenija PROHASKA în *Marlene Dietrich* (Teatrul Caravan, Croația)

Cele trei părți ale piesei i-ai fost inspirate Elfridei Jelinek de trei binecunoscute lieduri ale lui Schubert: *Regina Zânelor*, *Fata și moartea* și *Călătorul*. În prima parte, o fostă mare actriță, acum decedată (interpretată admirabil de Djurdjija Cvetic, care va fi, în partea a doua, mama vitregă a *Albei ca Zăpada*), vorbește despre cariera sa, amestecând gloria cu puterea. Nu înțelege cum de mai pot fi atâția oameni vii pe lume, de vreme ce ea, ca și prietenii ei, sunt demult morți. Discursul metateatral pune problema posesiei: cine stăpânește pe cine: publicul pe vedetă, sau invers? În a doua parte, se reia, în cheie cinică, situația din *Albă ca Zăpada*. Piticii formează un cor dansant, care glosează pe marginea relației dintre vremelnicie și eternitate, iar vânătorul dă frisoane existențiale prin neînduplecare și determinarea de a ucide. A treia parte se concentrează asupra *călătorului*, care, istovit de drum, dar încrezător în țel și încă sperând să-l atingă, este agresat, maltratată, torturat. „Când vrei să distrugi pe cineva, îi iei drumul pe care el îl urmează”, sună una dintre replicile lui memorabile. Actrița-vedetă, acum jucând-o pe mama vitregă, acompaniază acțiunea cu nonsensuri poetice.

Dramaturgul albanez Stephan ÇAPALIKU și Bujor MACRIN

Interesant este că, în versiune belgrădeană, spectacolul arată cu totul altfel decât la Viena. Moartea, la Viena, este abstractă (după cum cea de la Veneția, descrisă de Thomas Mann, este simbolică). Scenele de grup sunt, la Viena, mai riguros construite, iar personajele principale nu sparg ansamblul. La Belgrad, moartea arată altfel. Tradiția ortodoxă aduce corpul defunctului pe catafalc, făcând despărțirea de el mai concretă, mai dureroasă. Pe de altă parte, songurile cu care regizorul a agrementat piesa, fără să distoneze, subminează conflictul dintre efemer și etern, subliniindu-i relativismul. La belgrădeni, partiturile solistice, admirabil scoase în relief, produc un clivaj în raport cu ansamblul coregrafic-muzical, tratat, acesta, mai superficial.

O altă revelație a festivalului a fost spectacolul-recital **Marlene Dietrich**, în care Ksenija Prohaska ne-a oferit o experiență estetică de neuitat, oricât de lungă ar fi viața noastră, a spectatorilor. Actrița de la Teatrul Caravan din Croația a avut o traiectorie similară cu a eroinei, ea ajungând de la Split la Hollywood. Ea este, de fapt, cel puțin vocal, mai bună decât originalul, iar modul în care regizorul Ivan Leo Lemo a pus-o în valoare merită toată admirația. Momentul în care aceasta trece, cântând, de la o limbă la alta, ajungând la sârbo-croată, este, cu deosebire, emoționant.

Teatrul „Sică Alexandrescu” din Brașov a prezentat **Butoiul cu pulbere**, de Dejan Dukovski, spectacol care, abia în contextul unor spectacole de asemenea nivel, a putut fi apreciat la justa sa valoare. Cristi Juncu a pus, peste tragismul și fatalismul balcanic, un excelent condiment de relativism românesc, reușind performanța de a uni inteligența cu sensibilitatea. Am mai văzut un *one-man-show* de o incredibilă energie, realizat de Nico Nitai după romanul *Căderea* a lui Albert Camus. Se pare că-l joacă de 33 de ani, dar nu se vede nici urmă de oboseală sau plictiseală, iar interactivitatea cu publicul a bătut orice record. Am pierdut, la Brăila, multe ocazii de a mă bucura, am păstrat, însă, capacitatea de a admira. În 1913, Balcanii au fost pacificați prin Pacea de la București, încheiată de Titu Maiorescu ca prim-ministru. În 2008, Balcanii au fost redefiniți cultural, prin „tratatul” de la Brăila, semnat de Teatrul „Maria Filotti”.

Mircea MORARIU

Emoție, energie și aplomb

Oarecum atipică pentru felul de a scrie pentru scenă al dramaturgului irlandez Martin McDonagh, piesa **Omul pernă**, excelent tradusă în românește de Miruna Suru, a fost prezentată în premieră pe țară într-un spectacol modern și extrem de consistent din punct de vedere ideatic regizat de Radu Afrim la Teatrul „Maria Filotti”, în deschiderea ediției a treia a Festivalului „Zile și nopți de teatru european la Brăila”. Spun că e vorba despre o piesă atipică, fiindcă un scriitor de literatură dramatică ce ne era cunoscut mai cu seama ca fiind preocupat de exploatarea deloc precaută a lumii marginalilor, a dezmoșteniților sorții, a protagoniștilor ori a provocatorilor de violență, se dovedește capabil și de a scrie *altfel*. Adică să aștearnă pe hârtie o poveste care, dincolo de cadrele ei exterioare, de rama în care e turnată, ramă ce permite păstrarea caracterului șocant al celor povestite, se susține, înainte de orice, prin sensibilitate și fior poetic, prin tandrețe și lirism, cărora li se adaugă o atent cumpănită notă elegiacă. La urma urmei, puțin contează precizarea dramaturgului potrivit căreia acțiunea din piesă are loc undeva, într-un stat polițienesc. Investigațiile în care detectivul prietenos, curtenitor, înțelegător, parcă dornic, înainte de orice, să îl scoată din cauză pe cel ce a dat de bucluc, e dublat de anchetatorul dur, ce nu pregetă să recurgă la violență verbală și chiar fizică, se petrec astfel mai peste tot în lume. Bunăoară, în practica polițienească americană e cunoscută procedura intitulată *Jim and Jeff*, ce se regăsește, adoptată „creator”, în arsenalul mai tuturor polițiilor lumii. Jim este anchetatorul sever și primitiv, ce ridică glasul, intimidează, gesticulează, violentează. Când obosește, dacă nu a obținut ceea ce dorea, Jim se retrage cedându-i locul lui Jeff, băiat bun și înțelegător, care vrea binele anchetatului, pe care-l îndrăgește aproape ca pe